

Kroniek I

H.J.C.C.J. Wilschut

Geen onderzoek naar 1967

De Generale Synode van Zuidhorn is nu echt klaar. Op 24 januari jl. kwam de synode nog een dag in vergadering bijeen. Op het agendum stond het verzoek van de PS Holland-Noord inzake de besluiten uit 1967 en 1969/70 rond de 'Open Brief'. Kon er geen deputaatschap komen om deze besluiten nog eens te bekijken? De synode besloot met grote meerderheid dit verzoek af te wijzen. Waarom eigenlijk?

Het verzoek van Holland-Noord

Waarom eigenlijk? Uit de krantenverslagen (ND en RD van 25 januari 2003) werd dat niet echt helder voor mijn gevoel. En niet alleen voor mijn gevoel. Ik heb aan diverse mensen gevraagd: begrijpen jullie nu wat er precies besloten is? De meesten moesten het antwoord schuldig blijven. 'Er komt geen onderzoek naar 1967.' Veel verder kwam men meestal niet. Vandaar een poging tot een feitenrelaas.

Om te beginnen de voorgeschiedenis. Die begint op de PS Holland-Noord van 2002. Daar lag een revisieverzoek van br. H.G. van der Weijden te Gouda. In 1996 had hij zich tot de Generale Synode van Berkel en Rodenrijs gericht met bezwaren tegen de manier waarop de GS Amersfoort-West 1967 de 'Open Brief' had gelezen. 'Berkel' verklaarde zijn revisieverzoek onontvankelijk. De grond was: 'Het betreft hier een verzoek om een nieuwe uitspraak over een zaak die al eerder afgehandeld is en die dus naar art. 30 KO aan de orde dient te worden gesteld in de weg van voorbereiding door de mindere vergadering.'

Br. Van der Weijden ging de weg die 'Berkel' hem wees. Al moet gezegd worden dat hij steeds bot ving. Hij wist de kerkelijke vergaderingen met zijn bezwaren niet te overtuigen. Tot aan de PS Holland-Noord van 2002. Nee, de PS gaf geen inhoudelijk oordeel over de argumentatie van br. Van der Weijden. Tegelijk maakte de PS uit het vele materiaal van br. Van der Weijden op, 'dat op dit moment niet kan worden uitgesloten, althans dat zij als mindere vergadering dit niet zonder rapportage kan beoordelen, dat hernieuwde weging van de gegevens en argumenten, die tot besluitvorming in Amersfoort-West en Hoogeveen hebben geleid, tot de conclusie kan leiden, dat misverstand of misinterpretatie bij die besluitvorming een beslissende rol heeft gespeeld.' Daarnaast wees de PS op een groot aantal publicaties, waaruit zou blijken dat deze zaak 'breed leeft'. Om deze zaak zelf te behandelen, vond de PS de materie te complex. Vandaar dat dit leidde tot het verzoek aan de GS Zuidhorn 'deputaten te benoemen met de opdracht de daaropvolgende generale synode van advies te dienen over de vragen of en hoe de uitspraken van de generale synoden van Amersfoort-West 1967 en Hoogeveen 1969-70, beschreven in het verzoek van br. Van der Weijden, moeten worden herzien en welke consequenties daaruit voortvloeien voor andere kerkelijke uitspraken.'

Reactie van Zuidhorn

Met dit verzoek maakte de PS Holland-Noord het de synode niet gemakkelijk. Een inhoudelijke beoordeling van de bezwaren van br. Van der Weijden ontbrak. Strikt formeel zou je kunnen zeggen, dat er voor het revisieverzoek van br. Van der Weijden geen kerkelijk draagvlak was. Tegelijk is er ook nog zoiets als kerkelijke billijkheid. Br. Van der Weijden was de

kerkelijke weg gegaan, die 'Berkel' hem gewezen had. Dan wek je verwachtingen. Ook kun je de broeder niet de dupe laten worden van de steken die een mindere vergadering heeft laten vallen.

Bovendien, Gereformeerde Kerken die hun heil verwachten van Gods genade in Christus, kunnen niet anders dan principieel bereid zijn tot zelfbeproeving en verantwoording van haar daden in heden en verleden, wanneer iemand bij haar nalatigheid of schuld zou uitwijzen, sprak de synode in een intentieverklaring uit. In de jaren zestig van de vorige eeuw wilden de kerken opkomen voor het gezag van de gereformeerde belijdenis. Worden daarover vragen gesteld, dan is het een eerlijke en rechtvaardige zaak zulke vragen in onderzoek te nemen, ook als de vorm waarin dit gebeurt, beperkt moet zijn.

Dus benoemde de synode een commissie 'met de opdracht te beschrijven wat de problematiek is in de voorgelegde bezwaren tegen de besluiten van de GS Amersfoort-West 1967 (namelijk de stukken die door de PS Holland-Noord op de tafel van de synode zijn gelegd).'

Het uiteindelijke besluit

De commissie van de synode ging ijverig aan het werk. Een omvangrijk rapport lag op tafel. Helaas kwamen de broeders in de commissie niet tot volledige eenstemmigheid, al was er op één punt wel degelijk overeenstemming: het voorlopige onderzoek van de commissie leidde niet tot de conclusie dat herziening van de besluiten uit de jaren 1967 tot 1970 op wezenlijke punten noodzakelijk was. Je moet de verschillen ook weer niet overdrijven.

Wel ging de meerderheid van de commissie duidelijk verder in haar onderzoek dan de minderheid. En wilde die meerderheid op één punt wel degelijk voorzichtige kritiek op Amersfoort-West laten horen: waarom was destijds ds. B.J.F. Schoep niet om een nadere verklaring gevraagd? In het uiteindelijke voorstel van de meerderheid werd het voorzichtiger gezegd. Br. Van der Weijden stelt dat de generale synoden van 1967 en 1969-70 de bedoeling van de opstellers van de 'Open Brief' niet goed hebben begrepen. Het geëigende middel (zoals een nadere verklaring) om hierover helderheid te krijgen, was destijds ter synode; nu, meer dan 35 jaar na dato, kan de besluitvorming in dezen niet meer worden overgedaan.

De minderheid van de commissie koos voor een andere aanpak. Ik denk dat het het meest eenvoudig is, om integraal te citeren wat de synode op voorstel van de minderheid van de commissie uiteindelijk besloten heeft:

Besluit 1:

aan het verzoek van de Particuliere Synode Holland-Noord 2002 niet te voldoen.

Gronden:

1. een verzoek tot herziening van in de kerken algemeen aanvaarde besluiten moet wel met zeer klemmende redenen worden gedaan (Acta GS Kampen 1975, art. 110). Dergelijke klemmende redenen dienen er dan ook te zijn, wil de instelling van een deputaatschap - zoals gevraagd door de Particuliere Synode Holland-Noord - gerechtvaardigd zijn;
2. van een kerkelijke vergadering mag naar art. 30 en 31 KO verwacht worden, dat zij bij het vragen van een eventuele heroverweging van wettig genomen kerkelijke besluiten welomschreven en inhoudelijk geformuleerde bezwaren aanvoert. Alleen het signaleren van bezwaren (als van br. Van der Weijden) en/of vragen (binnen de kerkelijke gemeenschap) kan geen basis zijn om een kerkelijk besluit van vraagtekens te voorzien;

3. de Particuliere Synode Holland-Noord stelt wel dat het appèlschrift van br. H.G. van der Weijden belangrijk materiaal bevat voor heroverweging van de besluiten van de Generale Synode Amersfoort-West 1967, maar wijst dit materiaal niet concreet aan. Ook ontbreekt in het besluit van de particuliere synode een inhoudelijke confrontatie met de uitspraken van mindere vergaderingen in de zaak van br. H.G. van der Weijden;
4. het eigen onderzoek (...) door de Generale Synode Zuidhorn naar de bezwaren die br. H.G. van der Weijden inbrengt tegen de wijze waarop de Generale Synode Amersfoort-West met de 'Open Brief' omging en naar aanleiding daarvan handelde met ds. B.J.F. Schoep, leidt niet tot de conclusie dat herziening van de besluiten uit de jaren 1967 en volgende op wezenlijke punten noodzakelijk is;
5. naast het appèlschrift van br. H.G. van der Weijden beroept de Particuliere Synode Holland-Noord zich op een 'groot aantal publicaties', waaruit zou blijken dat de door haar genoemde vragen breed leven in de kerkelijke samenleving. Een dergelijke algemene verwijzing kan geen grond zijn voor de behandeling in de synode.

Daarnaast nam de synode nog een tweede besluit, namelijk om het bovenstaande besluit toe te zenden aan de Commissie voor Contact en Samenspreking van de Nederlands Gereformeerde Kerken, met de mededeling dat het moderamen graag bereid is om hierop toelichting te geven. Als grond voor dit besluit is het volgende aangevoerd: 'Het ontstaan van het verband van de Nederlands Gereformeerde Kerken is nauw verbonden met de veroordeling van de Open Brief door de generale synode van 1967. Voor de relatie met de Nederlands Gereformeerde Kerken is het van belang dat de genomen besluiten rechtstreeks worden meegedeeld en toegelicht.'

Betekenis

Het besluit werd met een grote meerderheid genomen: 29 broeders stemden voor het voorstel van de minderheid van de commissie. Graag maak ik nog een paar opmerkingen over de betekenis van dit besluit. Uiteraard gaat het hierbij om mijn zienswijze, een duiding zonder officiële status dus, ook al maakte ik ter synode de besluitvorming van dichtbij mee:

1. in de beeldvorming rond het besluit lijkt een rol te spelen wat door enkelen ter synode is opgemerkt, dat een kerkelijke heroverweging van de besluiten uit 1967 en 1969/70 buitengewoon moeilijk is. Graag noteer ik dat het hier gaat om particuliere meningen. De generale synode zelf heeft nergens uitgesproken dat zij nader onderzoek 'onbegonnen werk' vond. Sterker nog, het voorstel van de meerderheid van de commissie, waarin iets dergelijks gesuggereerd werd (na 35 jaar zou je geen helderheid meer kunnen verkrijgen over de intentie van de Open Briefschrijvers) werd door de synode *niet* aanvaard. Onbegonnen werk. Het is wel *op* de synode gezegd, maar niet *door* de synode. Daarmee zakt de bodem uit diverse 'Ingezondens' in het ND. Trouwens ook uit het commentaar van P.A. Bergwerff in het ND van 8 februari 2003. De invalshoek van de synode is een andere: wat is precies voorgelegd en waarover mag een uitspraak worden gedaan? Dat lijkt een wat kil-formele benadering. En toch is het dat niet. We hebben onze kerkelijke afspraken, langs welke weg bezwaren tegen eerdere kerkelijke besluiten aan de orde kunnen en mogen/moeten worden gesteld. Alleen binnen dat kader ben je als kerkelijke vergadering bevoegd om uitspraken te doen. Ga je buiten je boekje, dan verhef je je maar zo boven de kerken. Hier moet naar alle kanten - ook naar eerdere kerkelijke vergaderingen - *recht* worden gedaan. En handhaving van het recht dient nog steeds de *vrede* in Gods kerk;
2. helder is in de uitspraak van de synode, dat de manier waarop de PS Holland-Noord de zaken aan de orde heeft gesteld, niet kan. Er hadden inhoudelijk geformuleerde bezwaren

moeten zijn. Je kunt niet op basis van vermoedens en gestelde vragen kerkelijke besluiten kwestieus maken. Om over een verwijzing naar allerlei particuliere geschriften nog maar te zwijgen. Eens te meer hadden er inhoudelijke bezwaren geformuleerd moeten zijn, nu mindere vergaderingen geargumenteerde een andere keus hadden gemaakt ten aanzien van het revisieverzoek van br. Van der Weijden. Zo ga je als kerken niet met elkaar en met besluiten uit het verleden om;

3. tegelijk heeft de synode - voor zo ver mogelijk - br. H.G. van der Weijden het volle pond willen geven. Waarbij uiteraard de bewijslast voor zijn verzoek tot revisie bij hem lag. Het gepleegde onderzoek bracht niet tot de conclusie dat de GS Amersfoort-West anders geoordeeld zou hebben, wanneer zij de 'Open Brief' gelezen zou hebben met de door br. Van der Weijden mogelijk geachte interpretatie. Ook dan zou geconstateerd zijn dat de 'Open Brief' het katholiek karakter van de gereformeerde belijdenis disputabel stelde. En dat deze Brief de Vrijmaking niet in het licht van de artikelen 27-29 van de Nederlandse Geloofsbelijdenis wilde zien gesteld. Vandaar de conclusie in grond 4, dat br. Van der Weijden niet heeft aangetoond dat herziening van de besluiten uit de jaren zestig van de vorige eeuw noodzakelijk is;
4. het is goed dat dit besluit wordt toegelicht aan de Nederlands Gereformeerde Kerken. Deze uitspraak heft de intentieverklaring niet op, dat de Gereformeerde Kerken in Nederland bereid zijn om kritisch naar hun verleden te kijken. Die zijn ook binnen-kerkelijk bespreekbaar. Alleen, zijn er bezwaren, laten zij langs de afgesproken kerkelijke weg aan de orde gesteld worden. En de bezwaren moeten deugdelijk onderbouwd zijn. Dat is m.i. de betekenis van de uitspraak van Zuidhorn. De uitspraak wil niet meer dan dat zeggen. Ook niet minder. Ook de voormalige preses van de synode, dr. E.A. de Boer, heeft hierop in een toelichtend artikel in het ND (van 28 januari 2003) gewezen. Wie langs kerkelijke weg een nieuwe poging wil ondernemen, die ga zijn gang. Niet dat ik er persoonlijk op zit te wachten. In de hoofdlijn van de besluiten van Amersfoort-West en Hoogeveen kan ik mij goed en met dankbaarheid vinden, al blijven er op onderdelen vragen over. Maar dat is nu even het punt niet. Wat voor een eventuele kerkelijke behandeling het aanhechtingspunt moet zijn, is een vraag apart. Terecht attendeerde prof. dr. M. te Velde ter synode erop, dat het bij het besluit van Amersfoort-West en in het verlengde hiervan die van Hoogeveen niet gaat om een leeruitspraak, of iets dergelijks, maar allereerst om het al of niet aanvaarden van een afgevaardigde ter synode. Wel heeft dat een hele impact gehad op het samenleven van de Gereformeerde Kerken in Nederland. Vindt men dat er plaatselijk of regionaal onrecht is gedaan, laat men het daar aan de orde stellen. Zuidhorn heeft geen deuren dicht gedaan. De synode wees een verzoek van een PS af omdat het kerkelijk rammelde. En werd niet overtuigd door wat een broeder aan bezwaren aanvoerde.

Kortom, er moet naar alle kanten recht worden gedaan. Naar bezwaarden toe. Maar ook naar kerkelijke besluiten toe. Uiterste zorgvuldigheid is dubbel en dwars geboden, wanneer de confessie en het bestaansrecht van de kerken in geding zijn. Wil Sion Stad van vrede zijn, dan moet zij vooral Stad van recht blijven!